

PLACEK (71) *sb m*

a jasne; e prawdopodobnie jasne (tak w -ek).

sg N placek (26). ◊ A placek (19). ◊ L placku (1). ◊ pl N placki (4). ◊ G plack(o)w (5). ◊ A placki (16). ◊ [L plackoch.]

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) - XVIII w.

1. *Dem. od „plac” ‘miejsca’ (2) : Spaciolum diminutivum a spacio, Chwilka/ plácek. Mącz 404c; Theatridium, forma Graeca a teatro, Plácek/ yátká. Mącz 454b.*

2. *Rodzaj płaskiego, okrągłego ciasta upieczonego (przeważnie z białej mąki) z dodatkiem różnych składników; placenta, Murm, Mymer¹, BartBydg, Vulg, PolAnt, Calag, Calep, Cn; mustaceus, tortula Mącz, Cn; laganum Vulg, PolAnt; collyrida Vulg, Cn; arocrea, tortella BartBydg; cinericius panis, copta, festus, torta Mącz; panis (parvus) PolAnt; farrerum, focarius panis Calep; cocetum, collyris, crepis, itrion, lucunculus, lucuns, mustaceum, scitum panificium, subucula, sumenalia, tortula Cn (68) : Murm 158; Mymer¹ 41; BartBydg 14b, 116b; [Marchołt] zjadł plácek á onim krowincem gárniec przykrił. March² Dv, Dv; anna od Refchcziny dała zyelya, do thego kapluna, a zophia od jarofcha dwa płaczki kupila LibMal 1544/92v; A wzięwży Thámár plácki ktore nágotowálá/ przynioślá ie thám Amnonowi brátu śwemu. BibRadz 2.Reg 13/10; BielKron 96; Mustaceus, Nieyákie kołacze/ plácki mořczem rosczinione. Mącz 238d; Spherica, Nieyákie pączki kołacze plácki álbo ofufzki okrągłemi gálufzkámi z ciáftá nátikáne. Mącz 408a, 64d, 283a, 404a, 460a [2 r.]; [i rzekł Eljasz] wřákże mnie vczyni zonąd plácek máły pierwey/ y wynieś mi BudBib 3.Reg 17/13; Calag 319a; Calep 408a, 426a, 810a; [Volck Qqq4v].*

placek z czego (10): MiechGlab 22; BibRadz Num 11/8; Placenta, Kołacz/ Plácek z mąki/ z miodu s ferem álbo s łmiotáną vczyniony. Mącz 302a, 273b; Máku náwierciawży rořtwarzáiác miodem práżnym/ vdziáłay plácek s niego/ á vpiekřzy day go ieść temu co ma czerwoneę. SienLek 102v. Cf Zwrot.

placek z czym (5): March² Dv; Mącz 212a, 214b, 302a; [Kozacy] nořzą z łobą w woreczkách mieřo drobne řiekáne gdzie przyiedzie ie/ tákieř plácek s Cukrem álbo Etmek z łobą noři BielSpr 53.

W połączeniu z przymiotnikiem określającym podstawowy składnik placka (5): BibRadz Ez 4/12; A gdy z łáźnie wynidzie day mu plácek iáieczny ieść SienLek 91; Lecř plácek ięczmienny ieść będziefř/ ktory w gnoiu łáyná człowieczęgo vpieczefř BudBib Ez 4/12; Calep 402a, 578b.

W połączeniu szeregowym (1): Małdzyki przypiekáne/ plácki ochędořne/ ofufzki/ kołacze/ to wřyřtko ofobnie [pani] ma vmieć. GostGosp 130.

W charakterystycznych połączeniach: placek bobowy, jajeczny, jęczmienny (2), twarogowy; placek z fig, z jagieł, z mąki (pszenicznej) (2), z miodu; placek z cukrem, z miodem; placek gałuszkami natykany, moszczem rozczyniony; placek mały (2), okrągły (2); placek zjeść, nadziałać plackow, nagotować.

Zwrot: »placek (u)piec, (u)pieczony« [w tym: z czego (5)] [szyk zmienny] (7:2): March² Dv; BielKron 84, 96, 446, 453; pieczony placek z mąki přzenicznej znášienim bábczánym/ day choremy [!] ieść SienLek 102; Iáko [Helizeusz] oney niewiełcie Sáreptánřkiey ktora mu plácek vpiekřlá/ [...] pudło z mąką y onę bánię oleiu vbogácił RejZwierc 125; CzechEp 109; Calep 195b.

Szeregi: »chleb albo placek« (2): nádzyálay chlebá albo pláckow według liczby dni/ w których leżeć będyełz na boku two390. *BielKron* 96, 96.

»placek, (albo) podpłomyk« [*szyk 1:1*] (2): nalazł Heliafz plácek albo podpłomyk v głowy fwoiey gdzye leżał y wodę *BielKron* 85; *Mącz* 53d.

a. *Ciasto przeznaczone na ofiarę sakralną* (20) :

α. *W religii żydowskiej* (12) : A wżawłfy [!] z koflá w ktorym były chleby przálfne/ ktory był przed Pánem/ chlebá przálfnego y plácek pokropiony oleiem/ y drugi ćienki plácek/ położył ná tłuściościach y piecu práwym *Leop Lev* 8/26, *Num* 6/19, *Ier* 44/19; Oddacie ku podnożeniu plácek z pierwfzych ćiał wálznych/ ták iáko oddawacie ofiárę z pierwfzego wymłocku. *BibRadz Num* 15/20; *BudBib Lev* 7/12.

placek z czego (1): iefli przyniełfz dar obiáty pieczony wpiecu/ (tedy ma być) plácek zbiałey mąki/ przálfny/ oliwą rozmiełzány/ álbo krepie przálfne oliwą przypráwione. *BudBib Lev* 2/4.

W charakterystycznych połączeniach: *placek cienki* (2), *pomazany olejem* (2), *oliwą rozmieszany* (3), *z białej mąki*.

Wyrażenie: »placek przálfny, niekwaszony« = *laganum azymum a. absque fermento Vulg; laganum infermentatum, placenta infermentata PolAnt* (4:1): áby offiárował [...] kofz z chlebem przálfnym pokropionym oleiem/ y placki przálfne pomázáne oleiem *Leop Num* 6/15, *Lev* 2/4; Y poruczył ie [*Lewity*] fynom Aaronowym ná pośługowanie Domu Pánłkiego/ [...]. Przytym około chlebá pokładnego/ około mąki ná ofiáre [!]/ y około pláckownie kwálfzonych rzeczy śmáżonych y wólzelkiew miáry. *BibRadz 1.Par* 23/29; *BudBib Lev* 2/4, 7/12.

Szeregi: »chleb, (i) placki« = *panis et laganum Vulg* (2): Spofob offiárowánia/ Chlebowey offiáry tho iefł mąki białey oleiem pokropioney/ Kádzydłá/ Chlebá Pláckow/ y Pierwoćin/ bez kwasu y miodu. *Leop Lev* 2 arg, *Lev* 2/4.

»placek albo (i) krepel« = *placenta et laganum PolAnt* (2): tedy będye offiárowác ná ofiárę dziekowną plácki przálfne oliwą rozmiełzone/ y krepie przálfne oliwą mázáne *BudBib Lev* 7/12, *Lev* 2/4.

β. *W religiach pogańskich; popanum Mącz, Calep, Cn; mola Mącz* (8) : Popanum, Kołacz/ łzeroki pláczek ná ofiárę dawány v łtárych. *Mącz* 312b, 229b; żony ich zlypuią mąkę pšzeniczną/ y hreczyfną/ z ktorey náczyfią pláckow/ Potym Wurfchaitos ich Pop [...] położy rękę ná Kozlá álbo ná Byká/ y prośi wólztykch Bogow káźdego z ofobná/ [...] áby raczyli od nich miłofćiwie przyiác obchod y ofiárę onego Świętá *StryjKron* 161, 161; *Calep* 821b.

Wyrażenia: »pieczenie placków; placek niepieczony« (1;1): żony ich dzieże miełzaią ku pieczeniu pláckow [*ad faciendam (marg) ut faciam (-) placentas*] Krolowey niebiełkiey/ áby czynili mokre ofiary Bogom cudzym *BibRadz Ier* 7/18; [*przy składaniu ofiary*] chłopi fiedzą około ognia/ przed ktorych niewiáfty przyniełfą plácki niepieczone/ á oni wiáwłzy káźdy po plácku rzuca ieden drugiemu w ręce przez płomień *StryjKron* 161.

»placek pszeniczny« (1): Ráno zás idą przez Wieś ná roftanie drog niołąc plácek pšzeniczny/ y co fie zołtáło z oney kołaciey/ y kładą ty w iedno mieyłce/ [...] á łpráwiwłzy to poruczaią łie Bogom *StryjKron* 161.

γ. [*W polemice religijnej: ironicznie o hostii: odrzuciwszy ty wálse wymyflne á fprzećiwne bálwochwálftwá/ niepokątnego áni zátáionego (ták íako wy to mieć chcećie) w wálfych pláckoch/ páná moiego Iezufá Chriftufá fyna Bogá żywego y Mariey dziewice/ prawdziwego Bogá [...] ále fiedzącego ná práwicy Bogá oycá fwego/ [...] tzcíę/ chwałę/ ważę/ y wiernie vzywam WergerRej Hv.*]

3. *Okrągły kawalek jakiejś masy (1) : Moretum – Placek, z mleka, fera a zziół vczinioni. Calep [647]a.*

Synonimy: 2. kołacz, krepel.

LW